

Albert De Vleeschauwer

Bert Govaerts, *Ik alleen! Een biografie van Albert De Vleeschauwer (1897-1971)*, Antwerpen/Utrecht: Houtekiet, 2012, 488 blz., 24,95 euro.

André Mommen

Albert ("Berten") De Vleeschauwer was de zoon van Pieter De Vleeschauwer, de facteur uit Nederbrakel in de Vlaamse Ardennen, en Victoria Roelant, een kleermaakster uit hetzelfde dorp. Hun ouders kwamen, hoe kan het anders, uit de katholieke boerenstand. Albert was de jongste van zes kinderen. De jonge Albert bleek wel verstand te hebben, maar de ouders niet de centen om hem te laten studeren. De katholieke kerk bracht de oplossing met een priesterroeping. De Eerste Wereldoorlog zou roet in het eten gooien. De pater in spe werd gemobiliseerd bij de brancardiers. In een lazaret in Normandië had hij niets aan theologie en na de wapenstilstand op 11 november bleef hij als korporaal in dienst om de gewonden te verzorgen in een militair ziekenhuis in Leuven. De Vleeschauwer kreeg van de regering de gunst om, ook zonder geldig diploma, aan de universiteit zijn studies voort te zetten, maar dan aan de rechtenfaculteit. Al snel werd hij daarna als arme advocaat door de Boerenbond op de documentatiedienst aangeworven. In 1929 slaagde hij er niet in om in het kleine kiesarrondissement Oudenaarde een kamerzetel voor de Boerenbond in de wacht te slepen. Die zetel ging naar de flamingant Leo Vindevogel. De troostprijs kwam in de vorm van een professoraat in het handelsrecht aan de universiteit te Leuven. In 1930 werd hij kabinetschef van minister van Landbouw Harry (Hendrik) Baels, de latere schoonvader van Leopold III.

De Vleeschauwer werd in 1932 voor het kiesarrondissement Leuven in de Kamer verkozen. Hoewel flamingant, schakelde

hij daar, meestal op een betweterig toontje, altijd naar het Frans over, want hij wilde dat zijn boodschap overkwam. Inmiddels had De Vleeschauwer zich ontpopt tot een politiek makelaar in de verdeelde Katholieke Unie. In 1938 werd hij dan eindelijk minister, maar niet van Landbouw, maar van Koloniën! Die portefeuille viel hem in de schoot omdat Landbouw samen met Middenstand en Economische Zaken naar een andere katholiek ging, nl. Paul Heymans. Koloniën, dus Congo, was echter een dominion van de missies en van de grote koloniale maatschappijen. Dus daar viel weinig eer mee te behalen. De Vleeschauwer veroorzaakte door zijn persoon enige ontsteltenis in de *beau monde*. Zijn naam kon men moeilijk uitspreken. Met zijn al te weelderige haardos en korte gestalte met buikje werd hij als *Le-Vrai-Chou-Vert* weggezet. Ook zijn hufterig gedrag keerde zich al snel tegen hem. Als minister van Koloniën reisde hij in 1939 met de pakketboot *Normandie* af naar New York om het Belgisch paviljoen op de wereldtentoonstelling aldaar te bezoeken. Ja, daar kwam *L'Erroll Flynn belge* aan, want hij had zich in New York een wit pak met een panama aangeschaft. Zijn speeches waren er in het Frans, maar soms al deels in pril Engels. Hij bracht zelfs een beleefdheidsbezoek aan president F. D. Roosevelt, die hem in hemdsmouwen ontving en na tien minuten weer wegstuurde.

Toen op 10 mei 1940 de *Wehrmacht* België binnenviel, kreeg de carrière van De Vleeschauwer een wending. Op 28 mei 1940 capituleerde Leopold III, dit tegen de wil van zijn ministers in. Ontsteltenis bij de Belgische politici die al naar Frankrijk waren gevlucht, en bij het koloniale bestuur in Congo. Leopold III slaagde er echter niet in om de handtekening van een minister te verkrijgen om zo de regering-Pierlot te ontslaan. De parlementsleden die zich in Limoges op 21 mei 1940 verzamelden, raakten het er niet over eens om Leopold III gewoon af te zetten. Het scheldwoord

“Limogeards”¹ circuleerde daarna om deze tegenstanders van Leopold III te brandmerken. De Vleeschauwer ontsnapte evenwel aan deze banbliksems omdat hij in Limoges afwezig was geweest.

De Vleeschauwer werd daarna door zijn medeministers naar Lissabon gestuurd in de functie van *administrateur-generaal* van Congo. Om de kolonie uit Duitse handen te redden. Maar toen de inmiddels naar Londen overgekomen liberale minister Marcel-Henri Jaspars en de uitgeweken socialistenvormers rond Camille Huysmans aldaar plannen smeedden om een regering in ballingschap te vormen, brak paniek in het kamp van het koloniale grootkapitaal uit. “Salon”, dat was de bijnaam die De Vleeschauwer inmiddels van minister van Financiën Camille Gutt had gekregen, verscheen nu ook in Londen. Probleem was echter dat De Vleeschauwer als enige zwaluw erg zwak stond. Waar bleven al die andere Belgische ministers? Gutt, minister van Financiën, kwam als eerste. Pierlot en Spaak zouden pas veel later arriveren. Maar toen waren er wel vier reguliere

ministers in Londen present. De regering-Pierlot ging dus door als kwartet.

De Vleeschauwer installeerde zich in een huis te Eaton Square in hartje Londen. Hij nam ook een taalleraar Engels in dienst. Hij moest nu Congo inschakelen in de Britse oorlogsvoering, orde op zaken in de kolonie houden en tevens de Verenigde Staten paaien. Daarom maakte hij, als “miezerig mannetje” met een tropenhelm op, in december 1940 zijn eerste dienstreis naar Congo. Voor de Belgische regering in Londen was Congo echter ook de *money box*. Gutt op Financiën ging er zich mee bemoeien. De Vleeschauwer ontpopte zich gaandeweg als een fervente “Leopoldist”, wat de relaties met de andere ministers compliceerde. Als persoon maakte hij zich ongeliefd bij de collega’s doordat zijn persoonlijke uitgaven de pan uitrezen. De *Union Minière* was inmiddels geroepen om het noodzakelijk uranium voor de Amerikaanse atoombom te leveren. Daarvoor moest ook een verdragstekst worden opgesteld. Een klus dus voor De Vleeschauwer als hoogleraar handelsrecht. Te hoog van de toren kraaien kon hij echter niet daar de Belgische soevereiniteit over Congo voor Amerikanen en Britten geen verworven recht meer was. De Vleeschauwer bleef nog wel aan als minister na de terugkeer van de regering-Pierlot uit Londen in september 1944, maar toen deze onpopulaire regering in februari 1945 verdween, was er geen plaats meer voor De Vleeschauwer in de volgende regering, nu geleid door de socialist Van Acker.

De Vleeschauwer woonde inmiddels niet meer in Leuven, maar in Brussel. Thuis was men Frans gaan spreken. Omwille van de kinderen. Tijdens de Koningskwestie ontpopte De Vleeschauwer zich nu als een rabiate “Leopoldist”. Dat werd hem niet door iedereen in de CVP in dank afgenomen. In 1949 werd hij minister van Binnenlandse Zaken in een katholiek-liberale coalitie en aldus werd hij verantwoordelijk voor de organisatie van een volksraadpleging over de terugkeer van Leopold III. Dat ministerschap was een vergiftigd geschenk, zoals al snel zou blijken. Alleen hij en premier Duvieusart zouden ten slotte als ministers tot het bittere einde in de morgen van 1 augustus 1950 de terugkeer van Leopold III blijven steunen.

Op 11 augustus 1950 legde prins Boude-
wijn de eed af voor de Verenigde Kamers. De kreet “Vive la République !” klonk van de communistische banken. Op 18 augustus 1950 volgde de moord op Julien Lahaut. Op 21 augustus 1950 werd minister van Binnenlandse Zaken De Vleeschauwer via Bouillon het land uitgesmokkeld en hij dook hierna als Albert De Vaux onder in de buurt van Saint Malo in Bretagne. Die operette duurde tot 19 september 1950 en was het werk van de handlangers André Moyaen die meende aanwijzingen te hebben dat de communisten op weerwraak uit waren en hem op een “dodenlijst” hadden gezet. Of De Vleeschauwer zelf (actief of passief) als minister van Binnenlandse Zaken bij de moord op Lahaut was betrokken geweest, is vandaag nog onzeker.²

Met De Vleeschauwer is het daarna politiek snel bergafwaarts gegaan. Na afloop van de Koningskwestie in 1950 werd hij niet terug in de nieuwe regering geleid door Pholien opgenomen. In 1954 kreeg hij alsnog de titel van baron, een cadeau van het Hof. In 1958 kwam hij als minister nog terug op Landbouw, maar in het kiesarrondissement Leuven behaalde Gaston Eyskens in 1958 toen voor het eerst meer stemmen dan De Vleeschauwer. Inmiddels was De Vleeschauwer, die altijd om geld verlegen zat, in “koloniale zaken” gegaan. Het zou hem zuur opbreken. Er doken in het Duitse weekblad *Der Spiegel* weldra berichten op dat ene *Alibet* 3,5 miljoen frank uit het inmiddels gefailleerde koloniale bedrijf *Socoga* dat in wegenwerken was gespecialiseerd, had weggezogen. De toon was gezet. *Le Pourquoi Pas?* voerde campagne tegen hem en de socialistische pers volgde. Het satirische blad *Pan* meende dat niemand zou treuren indien *Le Vlees* zijn ministerportefeuille zou inleveren. Door de pers opgejaagd moest het gerecht er werk van maken. Zijn parlementaire onschendbaarheid hoefde echter niet te worden opgeheven toen het parlement op 21 februari 1961 werd ontbonden. De nationale leiding van de CVP wilde daarna De Vleeschauwer geen plaats meer op de lijst voor de Kamers gunnen. Eerst wachten op de rechterlijke uitspraak! De Vleeschauwer besloot hierop strijdend, dus heldhaftig, ten onder te gaan. Hij kreeg in eerste aanleg uiteindelijk 18 maanden gevangenisstraf met vijf jaar uitstel aan zijn broek gesmeerd. In beroep kon hij in 1964 door verjaring alsnog een

veroordeling ontlopen. Schuldig of niet, biograaf Govaerts laat verstaan dat De Vleeschauwer door de oprichters van *Socoga* er grotendeels was ingeluisd, ook al had hij voor “juridisch advieswerk” ooit belangrijke sommen ontvangen. De Vleeschauwer verhuisde nu van de Brusselse Louisalaan naar een ouderwets herenhuis, ook wel *Villa des Lilas* genoemd, aan de Stationsstraat te Kortenberg. Zo was hij wat dichterbij Leuven. Echter, de Universiteit van Leuven stuurde hem daarna al gauw met vervroegd pensioen.

Bert Govaerts heeft al met al de persoon van De Vleeschauwer in al zijn dimensies aan bod laten komen. Het is het verhaal van een katholieke buitenjongen die via de Boerenbond de ministerportefeuille van Koloniën in handen kreeg. Als detaillist klampte hij zich graag aan zijn dossiers vast. De bredere context ontsnapte hem veelal. De bijnamen die hij opgespeld kreeg, zijn onthullend. Men noemde hem ook een mengeling van Quasimodo, Casanova en Rastignac. Noch in zijn eigen partij, noch in de *beau monde* raakte hij echt geaccepteerd. Ook al streek hij op een gegeven moment neer aan de Brusselse Louisalaan, hij bleef de boerenpummel van dienst: bekrompen, koppig en vooral sociaal onaangepast. Want De Vleeschauwer miste ten enenmale de handigheid om los van de Boerenbond aan zijn politieke carrière enige glans te geven. Met zijn titel van baron werd hij weggelachen. Als professor handelsrecht stond hij op de onderste trede van de academische pikorde. Leopold III moet op hem een onuitwisbare indruk hebben achtergelaten. Ook bleef hij hondstrouw aan kardinaal Van Roey. Dit alles kon hij soepel combineren met zijn Vlaamsgezindheid en met ettelijke buitenechtelijke relaties. En de kreet *Ik alleen!* dan? Welnu, dat was slechts één van zijn vele bijnamen. Hij bezat er immers legio. En hij had ze allemaal zelf verdiend. Tot groot jolijt van iedereen.

Noten:

¹ De term “Limogeards” bestond al sinds de Eerste Wereldoorlog toen maarschalk Foch de hem onwelgevallige generaals naar Limoges met pensioen had gestuurd.

² Onder leiding van de Leuvense historicus Emmanuel Gérard zal naar deze moord aan het SOMA een nieuw onderzoek worden opgestart.